

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
Кафедра цивільного процесу

ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС НА ЗЛАМІ СТОЛІТЬ

Матеріали науково-практичної конференції,
присвяченої 50-річчю заснування кафедри цивільного процесу

(м. Харків, 20–21 жовтня 2016 року)

За загальною редакцією професора К. В. Гусарова

Харків
«Право»
2016

УДК 347.9
ББК 67.310я431
Ц85

Ц85 **Цивільний процес на зламі століть : матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 50-річчю заснування каф. цив. процесу (м. Харків, 20–21 жовт. 2016 р.) / за заг. ред. К. В. Гусарова. – Х. : Право, 2016. – 164 с.**

ISBN 978-966-937-089-1

Тези доповідей учасників конференції присвячені 50-річчю заснування кафедри цивільного процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, яка почала функціонувати як самостійний науковий підрозділ вищого навчального закладу 1 вересня 1966 р. на виконання наказу Міністра вищої та середньої спеціальної освіти УРСР № 262 від 27 квітня 1966 р. За півстолітню діяльність науковий колектив кафедри здійснив вагомий внесок у розвиток науки цивільного процесуального права як на теренах України, так і за її межами, брав активну участь у вдосконаленні цивільного процесуального законодавства, тим самим затвердивши свій науковий та професійно-практичний авторитет як впливової процесуальної цивілістичної наукової школи.

Для науковців, викладачів, студентів юридичних ВНЗ і всіх, хто цікавиться питаннями цивільного процесу.

УДК 347.9
ББК 67.310я431

ISBN 978-966-937-089-1

© Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2016
© Оформлення. Видавництво «Право», 2016

МАЙНОВИЙ ІМУНІТЕТ БОРЖНИКА – ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ У ВИКОНАВЧОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Чинне цивільне законодавство передбачає межі відповідальності суб'єктів цивільних відносин за порушення прав інших осіб, заподіяння збитків, моральної шкоди тощо. Цивілістична доктрина виходить із уявлення про формальну юридичну рівність всіх учасників цивільних відносин [1]. Цим же правилом керується і суд, коли присуджує з фізичних осіб на користь інших осіб певні грошові суми, майно, визнавши, що фізична особа – відповідач порушила права позивача, заподіяла збитки, спричинила шкоду тощо.

Водночас норми виконавчого (виконавчо-процесуального) законодавства, встановлюючи правила виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів, будучи, по суті, нормами процесуально-правового порядку, встановлюють правила захисту майнових прав фізичних осіб, зазначаючи види доходів та майна, на яке не може бути звернуто стягнення в разі виконання судових рішень та рішень інших юрисдикційних органів.

Так, згідно із ст. 73 Закону України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 р. [2] на певні види грошових коштів, що належать боржнику, не може бути звернено стягнення. Закон зазначає, що стягнення не може бути звернено на такі виплати:

- 1) вихідну допомогу, що виплачується в разі звільнення працівника;
- 2) компенсацію працівнику витрат у зв'язку з переведенням, направленням на роботу до іншої місцевості чи службовим відрядженням;
- 3) польове забезпечення, надбавки до заробітної плати, інші кошти, що виплачуються замість добових і квартирних;
- 4) матеріальну допомогу особам, які втратили право на допомогу по безробіттю;
- 5) допомогу у зв'язку з вагітністю та пологами;
- 6) одноразову допомогу у зв'язку з народженням дитини;
- 7) допомогу при усиновленні дитини;
- 8) допомогу на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування;
- 9) допомогу на дітей самотнім матерям;
- 10) допомогу особам, зайнятим доглядом трьох і більше дітей віком до 16 років, по догляді за дитиною-інвалідом, по тимчасовій непрацездатності у зв'язку з доглядом за хворою дитиною, а також на іншу допомогу на дітей, передбачену законом;
- 11) допомогу на лікування;
- 12) допомогу на поховання;
- 13) щомісячну грошову допомогу у зв'язку з обмеженням споживання продуктів харчування місцевого виробництва та особистого підсобного господарства громадян, які проживають на території, що зазнала радіоактивного забруднення;
- 14) дотації на обіди, придбання путівок до санаторіїв і будинків відпочинку за рахунок фонду споживання.

Стягнення не здійснюється також із сум:

- 1) неоподатковуваного розміру матеріальної допомоги;
- 2) грошової компенсації за видане обмундирування і натуральне постачання;
- 3) вихідної допомоги в разі звільнення (виходу у відставку) з військової служби, служби в поліції та Державної кримінально-виконавчої служби України, а також грошового забезпечення, що не має постійного характеру, та в інших випадках, передбачених законом;

- 4) одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, які призвані на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві;

- 5) грошової допомоги, пов'язаної з безоплатним забезпеченням протезування (ортезування) учасника антитерористичної операції, який втратив функціональні можливості кінцівок, благодійної допомоги, отриманої учасниками антитерористичної операції, незалежно від її розміру та джерела походження.

Ці кошти підпадають під повну заборону щодо їх стягнення і фізична особа – боржник користується в такому разі повним майновим імунітетом.

У деяких ситуаціях цей майновий імунітет є частковим. Так, згідно із ст. 72 Закону України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 р. на допомогу з державного соціального страхування, що виплачується в разі тимчасової непрацездатності та в інших випадках, допомогу по безробіттю та соціальну допомогу інвалідам з дитинства, призначену відповідно до Закону України «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам», стягнення може бути звернено виключно за рішеннями про стягнення аліментів, відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, а також втратою годувальника.

Проявом майнового імунітету фізичної особи – боржника є і обмеження стосовно відрахувань з його доходів. Так, згідно із ст. 70 Закону України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 р. загальний розмір усіх відрахувань під час кожної виплати заробітної плати та інших доходів боржника не може перевищувати 50 відсотків заробітної плати, що має бути виплачена працівнику, у тому числі у разі відрахування за кількома виконавчими документами. Це обмеження не поширюється на відрахування із заробітної плати у разі відбування боржником покарання у виді виправних робіт і стягнення аліментів на неповнолітніх дітей. У таких випадках розмір відрахувань із заробітної плати не може перевищувати 70 відсотків.

Що ж стосується не поточних чи разових грошових доходів боржника, а його майна, то його майновий імунітет встановлений Переліком майна, на яке не може бути звернено стягнення за виконавчими документами. Цей Перелік є додатком до Закону України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 р. Слід зазначити, що розвиток суспільства призводить до збільшення речей, на які не може бути звернено стягнення, і сучасні стандарти суспільного життя дозволяють включити до переліку речі, значна кількість яких від колишніх предметів розкоші перетворилась на речі, які створюють мінімальний непорушний комфорт для сучасного життя. У цьому контексті цікаво порівняти Перелік видів майна громадян, на яке не може бути звернено стягнення по виконавчих документах, що був додатком до

ЦПК України 1963 р. [3], Перелік видів майна громадян, на яке не може бути звернено стягнення за виконавчими документами, що був додатком до Закону України «Про виконавче провадження» від 21.04.1999 р. [4], та Перелік, що є додатком до Закону України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 р. Так, у Переліку від 1999 р. з'являється один холодильник на сім'ю (був відсутній у попередньому Переліку від 1963 р.), Перелік Закону України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 р. значно розширив майно, на яке не може бути звернено стягнення. У цьому Переліку зазначається, зокрема, один телевізор, персональний комп'ютер на сім'ю, один мобільний телефон – на кожну особу. Слід сказати, що попередні переліки майна, на яке не могло бути звернено стягнення, встановлювали недоторканність майна боржника та членів його сім'ї в залежності від статі (чоловіки та жінки), віку (дорослі та діти), місця проживання (жителі міст та сільської місцевості). У сучасному Переліку цей поділ певної мірою уніфікований, принаймні закон вже не зазначає про майно, що належить чоловікам та жінкам, встановлюючи загальні особливості щодо недоторканності їх майна без акцентування уваги на статі.

Хоча і сучасний, і попередні переліки зазначають про неможливість звернення стягнення на дитячі речі, слід виходити з того, що ст. 174 Сімейного кодексу України [5] зазначає, що майно, придбане батьками або одним із них для забезпечення розвитку, навчання та виховання дитини (одяг, інші речі особистого вжитку, іграшки, книги, музичні інструменти, спортивне обладнання тощо), є власністю дитини, тобто воно і не може розглядатися як власність боржника.

Таким чином, законодавство про виконавче провадження містить перелік майна боржника – фізичної особи та його доходів, на які не можна звертати стягнення, на які стягнення звертаються за наявності певних умов, та встановлює граничні межі стягнення із поточних доходів боржника. Ці норми Закону України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 р. мають суто цивілістичний характер, як і в попередніх аналогічних законах. Водночас сам Закон України «Про виконавче провадження» покликаний встановити норми процесуального характеру стосовно виконавчих процедур, правосуб'єктність його учасників, стадії виконавчого провадження, механізми захисту прав його учасників та відповідальності його суб'єктів. У цьому контексті знаходження в Законі України «Про виконавче провадження» норм, які встановлюють імунітет стосовно майна боржника – фізичної особи та його доходів, може розглядатися як певна інерційна правова традиція, що не повністю відповідає меті і завданням виконавчо-процесуального законодавства. По суті, ці норми повинні знаходитися в Цивільному кодексі України, оскільки вони органічно продовжують його нормативно закріплені ідеї стосовно правоздатності, дієздатності та відповідальності фізичної особи у цивільних відносинах.

Література

1. Відом. Верхов. Ради України. – 2003. – № 40. – Ст. 356.
2. Голос України. – № 122–123.
3. <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1505-06>.
4. Відом. Верхов. Ради України. – 1999. – № 24. – Ст. 207.
5. Відом. Верхов. Ради України. – 2002. – № 21. – Ст. 135.